

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І МИСТЕЦТВ

Кафедра теорії та методики
навчання мистецьких
дисциплін

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ
«МИСТЕЦТВО БАЛЕТМЕЙСТЕРА»**

для здобувачів першого рівня вищої освіти
ОКР бакалавр
(денної та заочної форми навчання)
галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальності 024 «Хореографія»

Запоріжжя – 2023

Методичні рекомендації до написання курсової роботи з дисципліни «Мистецтво балетмейстера» для здобувачів першого рівня вищої освіти ОКР бакалавр денної та заочної форми навчання, галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 024 «Хореографія».

Розробник:

ПОГРЕБНЯК Марина Миколаївна – доктор мистецтвознавства, доцент кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету.

Методичні рекомендації затверджені на засіданні кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін Бердянського державного педагогічного університету (протокол № 2 від 16.09. 2023 р.).

Зав. кафедри В. БУРНАЗОВА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА МЕТОДИКА НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	6
1.1. Процес виконання курсової роботи.....	6
1.2. Загальна схема наукового дослідження.....	6
РОЗДІЛ 2. ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВИХ РОБІТ	9
2.1. Вимоги до змісту курсової роботи	9
2.2. Обсяг курсової роботи	12
2.3. Загальні вимоги до технічного оформлення курсової роботи.....	12
2.4. Загальні правила цитування та посилання на використані джерела.	14
2.5. Пошук та оформлення списку використаних джерел.....	15
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕВІРКА КУРСОВИХ РОБІТ НА ПЛАГІАТ	21
РОЗДІЛ 4. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	22
РОЗДІЛ 5. ЗБЕРІГАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	24
РОЗДІЛ 6. ОРІЄНТОВАНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ	25
ДОДАТКИ.....	28

ВСТУП

Методичні рекомендації є спробою комплексного висвітлення сучасних вимог до підготовки та захисту курсової роботи. Курсова робота з дисципліни «Мистецтво балетмейстера» – вид самостійної навчально-наукової роботи з елементами дослідження, що виконується студентами кафедри теорії та методики навчання мистецьких БДПУ спеціальності 024 «Хореографія» з метою поглиблення і узагальнення знань у галузі мистецтва балетмейстера та їхнього подальшого застосування до комплексного вирішення конкретних фахових завдань.

Курсова робота готується студентом особисто. Керівництво та контроль за написанням курсової роботи здійснює науковий керівник, призначений кафедрою теорії та методики навчання мистецьких дисциплін БДПУ.

Метою будь-якої наукової праці є виявлення нових фактів, закономірностей або уточнення відомих раніше, але недостатньо досліджених. Тому курсова робота має представляти авторську концепцію вирішення обраної теми. Зміст роботи повинен відповідати вимогам оригінальності, неповторності наведених положень. Характерними ознаками форми викладення змісту курсової роботи є аргументованість суджень, точність наведених даних. У мовно-стилістичному оформленні матеріалу слід враховувати особливості наукового стилю мови, стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології. Роботу студенти виконують українською мовою.

Тематика курсової роботи обговорюється та схвалюється на засіданні кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін і затверджується Вченою радою факультету. Тому тему для дослідження студент обирає самостійно із низки тем, які пропонує викладач. Також здобувач має право на свободу вибору обрання тематики курсової роботи та запропонувати на розгляд комісії власну тему яку хоче досліджувати.

Захист курсових робіт відбувається наприкінці семестру під час сесії. Під час захисту курсової роботи студент коротко доповідає про результати дослідження, відповідає на запитання. На основі захисту та попередньої оцінки керівника, висловленої в рецензії, виставляють остаточну оцінку.

Метою написання курсової роботи є:

- поглиблення знань здобувачів з актуальних проблем мистецтва балетмейстера;
- систематизація отриманих теоретичних знань з певної навчальної дисципліни;
- розвиток умінь самостійного критичного опрацювання джерельної базидослідження;
- формування дослідницьких умінь студентів;
- стимулювання здобувачів до самостійного наукового пошуку;
- розвиток уміння аналізувати передовий досвід та узагальнювати власні спостереження;
- формування вміння практичної реалізації результатів дослідження проблеми в самостійно виконаних розробках.

Компетентності та підсумкові результати навчання за ОПІ «Хореографія»

ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	ПР 01. Визначати взаємозв'язок цінностей громадянського суспільства із концепцією сталого розвитку України.
ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	ПР 02. Розуміти моральні норми і принципи та вміти примножувати культурні, наукові цінності і досягнення суспільства в процесі діяльності.
ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	ПР 03. Вільно спілкуватись державною мовою усно і письмово з професійних та ділових питань.
ЗК 04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.	ПР 04. Володіти іноземною мовою в обсязі, необхідному для спілкування в соціально-побутовій та професійній сферах.
СК 01. Усвідомлення ролі культури і мистецтва в розвитку суспільних взаємовідносин.	ПР 06. Розуміти роль культури і мистецтва в розвитку суспільних взаємовідносин.
СК 02. Здатність аналізувати основні етапи, виявляти закономірності історичного розвитку мистецтв, стильові особливості, види і жанри, основні принципи координації історико-	ПР 07. Знати і розуміти історію мистецтв на рівні, необхідному для застосування виражально-зображальних засобів відповідно до стилю, виду, жанру

стильових періодів світової художньої культури.	хореографічного проекту.
СК 03. Здатність застосовувати теорію та сучасні практики хореографічного мистецтва, усвідомлення його як специфічного творчого відображення дійсності, проектування художньої реальності в хореографічних образах.	ПР 08. Розуміти хореографію як мистецький феномен, розрізняти основні тенденції її розвитку, класифікувати види, напрями, стилі хореографії.
СК 04. Здатність оперувати професійною термінологією в сфері фахової хореографічної діяльності (виконавської, викладацької, балетмейстерської та організаційної).	ПР 09. Володіти термінологією хореографічного мистецтва, його понятійно категоріальним апаратом.
СК 05. Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків для забезпечення освітнього процесу в початкових, профільних, фахових закладах освіти.	ПР 10. Розуміти хореографію як засіб ствердження національної самосвідомості та ідентичності.
СК 06. Здатність використовувати і розробляти сучасні інноваційні та освітні технології в галузі культури і мистецтва.	ПР 11. Використовувати інноваційні технології, оптимальні засоби, методики, спрямовані на удосконалення професійної діяльності, підвищення особистісного рівня володіння фахом.
СК 07. Здатність використовувати інтелектуальний потенціал, професійні знання, креативний підхід до розв'язання завдань та вирішення проблем в сфері професійної діяльності.	ПР 12. Відшукувати необхідну інформацію, критично аналізувати і творчо переосмислювати її та застосовувати в процесі виробничої діяльності.
СК 08. Здатність сприймати новітні концепції, усвідомлювати багатоманітність сучасних танцювальних практик, необхідність їх осмислення та інтегрування в актуальний контекст з врахуванням вітчизняної та світової культурної спадщини.	ПР 13. Розуміти і вміти застосовувати на практиці сучасні стратегії збереження та примноження культурної спадщини у сфері хореографічного мистецтва.
СК 11. Здатність здійснювати репетиційну діяльність, ставити та вирішувати професійні завдання, творчо співпрацювати з учасниками творчого процесу.	ПР 16. Аналізувати і оцінювати результати педагогічної, асистентсько-балетмейстерської, виконавської, організаційної діяльності.
СК 16. Здатність дотримуватись толерантності у міжособистісних стосунках, етичних і добродійних взаємовідносин у сфері виробничої діяльності.	ПР 21. Розвивати комунікативні навички, креативну і позитивну атмосферу в колективі.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА МЕТОДИКА НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

1.1. Процес виконання курсової роботи складається з таких основних етапів:

- вибір теми;
- обговорення її з науковим керівником і остаточне формулювання;
- затвердження теми курсової роботи;
- накопичення джерельної бази та ознайомлення з нею;
- складання плану роботи;
- вивчення джерел і підготовка матеріалів до написання тексту;
- написання основного тексту курсової роботи;
- оформлення списку використаної літератури і джерел роботи а також додатків (за необхідністю);
- подання курсової роботи на перевірку науковому керівнику;
- захист курсової роботи.

1.2. Загальна схема наукового дослідження

Весь хід наукового дослідження можна приблизно зобразити у вигляді такої логічної послідовності:

1. Обґрунтування актуальності обраної теми.
2. Постановка мети і конкретних завдань дослідження.
3. Визначення об'єкта і предмета дослідження.
4. Вибір методів проведення дослідження.
5. Опис процесу дослідження і його результатів.
6. Формулювання висновків дослідження.

Обґрунтування актуальності обраної теми – початковий етап будь-якого дослідження. Актуальність обраної теми визначається шляхом критичного аналізу наукових досліджень з даної теми та виявлення того, що вже відомо і що поки невідомо науці з предмету дослідження. Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним, досить кількома реченнями висловити суть проблеми, яка визначає стратегію дослідження взагалі, і напрямок наукового пошуку зокрема.

Для з'ясування *стану розробки обраної теми* складається короткий огляд наукової літератури, з якого можна зробити висновок, що дана тема ще не

розкрита (розкрита лише частково, або не в тому аспекті) і тому вимагає подальшого розроблення. Огляд літератури за темою демонструє ґрунтовне ознайомлення студента зі спеціальною літературою, його вміння систематизувати джерела, критично їх розглядати, виділяти суттєве, оцінювати зроблене раніше іншими дослідниками.

Наприклад: *Аналіз наукової літератури питань використання мультимедійних технологій в роботі балетмейстера показав, що дана тематика залишається поза межами існуючих у вітчизняному мистецтвознавстві розробок.*

Від формулювання наукової проблеми логічно перейти до формулювання *мети дослідження*, а також конкретних завдань, які будуть вирішуватися відповідно до визначеної *мети*. Це звичайно роблять у формі перерахунку (вивчити..., описати..., виявити..., з'ясувати... і. т. ін.). Описання вирішення завдань становить зміст *розділів курсової роботи*.

Наприклад:

Мета дослідження – дослідити приклади використання літературних образів у балетних творах ХХ століття.

Завдання дослідження:

- здійснити огляд літератури з досліджуваної теми;
- ознайомитися з лібретто вистав класичної спадщини і сучасного танцтеатру та виявити постановки за мотивами літературних творів та ін.

Обов'язковим елементом *вступу* є визначення *об'єкта і предмета дослідження*.

Об'єкт – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для вивчення. *Предмет* – міститься в межах об'єкта. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження.

Предмет дослідження визначає тему курсової роботи, яка позначається на титульному аркуші як її назва.

Наприклад:

Об'єкт дослідження – світовий балетний театр.

Предмет дослідження – літературні образи у балетних творах.

Методи дослідження, як інструмент добування фактичного матеріалу – також обов'язковий елемент *вступу до курсової роботи* і необхідна умова досягнення поставленої мети. Методами дослідження у галузі мистецтва балетмейстера можуть бути: історичний (дає змогу дослідити виникнення,

формування і розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей та суперечностей); біографічний; включеного спостереження; аналізу і синтезу та ін.

У *вступі* дається характеристика *основних джерел* отримання інформації (наукових, літературних, відео і аудіо джерел, інтерв'ю і т. ін.)

На завершення *вступу* подається структура курсової роботи, тобто наводиться перелік її структурних елементів.

Зміст *розділів основної частини* повинен точно відповідати темі курсової роботи та повністю її розкривати. В зв'язку з *різноманітністю тем* не може бути загальних рекомендацій щодо написання теоретичної та експерти ментально частини курсової роботи в галузі мистецтва балетмейстера.

Кожний розділ курсової роботи закінчується короткими висновками.

Загальні висновки курсової роботи – це послідовне, логічно струнке викладення отриманих підсумкових результатів та їх співвідношення із загальною метою і конкретними завданнями, поставленими і сформульованими у вступі.

Після *загальних висновків* надається *СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І ДЖЕРЕЛ*, з котрих у курсовій роботі використано матеріали, окремі результати, ідеї і таке інше. Посилатися слід на останні видання творів. Не варто включати до *СПИСКУ* праці, на які немає посилання у тексті роботи і вони фактично не були використані.

Допоміжні або додаткові матеріали, які переобтяжують текст основної частини курсової роботи, але необхідні для повноти її сприйняття, доцільно вносити до *ДОДАТКІВ*.

РОЗДІЛ 2

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

2.1. Вимоги до змісту курсової роботи

Курсова робота складається з таких змістових компонентів: *вступ* (3–5 сторінки), *основна частина* (до 2–3 розділи), поділені на підрозділи (20–25 сторінок), *висновки* (3–5 сторінки). Крім названих змістових частин, до структури роботи входять *титульний аркуш*, *зміст*, *список використаної літератури і джерел*, *додатки* (в разі необхідності). Роботу можна також доповнити *списком умовних скорочень*.

Титульний аркуш роботи містить: (*Додаток А*).

- найменування міністерства;
- найменування вищого навчального закладу;
- назву факультету, кафедри, на якій вона виконана;
- тему курсової роботи;
- прізвище, ім'я та по батькові автора повністю;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали наукового керівника;
- місто і рік.

Зміст – це друга сторінка роботи, на якій подають найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів, зокрема, вступу, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури, додатків. Всі заголовки починають з великої літери без крапки в кінці.

Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів (за необхідності).

Якщо цього вимагає робота і автор використовує специфічну термінологію, а також маловідомі скорочення, нові символи, позначення та ін., то їхній перелік може бути поданий у курсовій роботі у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом.

Перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять скорочення, а справа – їхнє докладне розшифрування.

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми (задачі) та не перевищує 10% загального обсягу роботи (до 5 сторінок тексту). Цей компонент наукової

роботи не потребує поширених цитувань, абстрактних роздумів. Автор у вступі подає загальну характеристику роботи у рекомендованій нижче послідовності:

Актуальність теми. Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми, чітко, аргументовано обґрунтовують актуальність роботи.

Об'єкт предмет, мета і завдання курсової роботи. Студент визначає об'єкт та предмет дослідження, формулює мету роботи і завдання, які необхідно розв'язати для досягнення поставленої мети.

Мета дослідження пов'язана з об'єктом, предметом дослідження, а також з його кінцевим результатом і шляхами його досягнення. Мета повинна чітко вказувати, що саме вирішується в роботі; це запланований результат, якого необхідно досягти.

Завдання – це конкретні етапи досягнення мети. Треба пам'ятати, що вони визначають спрямованість і хід дослідження, від них залежатиме структура роботи (кожному з поставлених завдань має відповідати конкретна її частина – розділ, підрозділ, параграф, абзац. У висновках має бути відображено відповідь на поставлені завдання. У вступі висвітлюють тільки основні завдання дослідження (їх може бути три-шість).

Наявність поставленої мети дослідження дозволяє визначити завдання дослідження, які можуть включати такі складові:

– вирішення певних теоретичних питань, які входять до загальної проблеми дослідження (наприклад, виявлення сутності понять, явищ, процесів, подальше вдосконалення їх вивчення, розробка ознак, рівнів функціонування, принципів та умов застосування;

– всебічне (за необхідності й експериментальне) вивчення практики балетмейстерської діяльності; особливостей творчого методу окремих балетмейстерів; таке вивчення дає змогу уточнити, перевірити дані, опубліковані в спеціальних неперіодичних і періодичних виданнях, підняти їх на рівень наукових фактів, обґрунтованих у процесі спеціального дослідження; і таке інше.

Виконання завдань дослідження неможливе без ознайомлення з основними *літературними (архівними) джерелами* з теми курсової роботи.

Методи дослідження, як інструмент добування фактичного матеріалу, є також обов'язковими елементами вступу і необхідною умовою досягнення поставленої мети.

Теоретичне та практичне значення. Варто довести важливість наукового дослідження як у теоретичному, так і прикладному аспекті (наприклад, при постановках хореографічних етюдів тощо).

Основна частина складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожний розділ починають з нової сторінки. Наприкінці кожного розділу автор подає стислі висновки про одержані наукові і практичні результати, та складає (якщо тема це дозволяє) свої власні обґрунтування і роздуми на дану тему.

У розділах основної частини подають:

- огляд літератури за темою і вибір напрямків дослідження;
- проведені теоретичні і (або) експертні ментальні дослідження;
- аналіз і узагальнення результатів дослідження.

В огляді літератури потрібно окреслити основні етапи наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітливши роботи попередників, необхідно назвати ті питання, котрі залишилися невирішеними, і, отже, визначити своє місце у розв'язанні проблеми.

Наступні розділи присвячують вичерпному і повному викладу результатів власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розроблення проблеми. Виклад матеріалу має бути підпорядкованим одній провідній ідеї, чітко визначеній автором.

У висновках викладають найважливіші наукові та практичні результати, отримані в роботі.

Загальні висновки – це логічне завершення курсової роботи. Вони формулюються коли основний текст вже готовий. *У загальних висновках* зазначається, чи вдалося досягти зазначеної мети за допомогою намічених методів дослідження і вони повинні бути побудовані відповідно до змісту і завдань курсової роботи.

Висновки мають бути короткими і лаконічними, без зайвих подробиць. Не допускається у висновках використовувати посилання на першоджерела та цитування.

Список використаних джерел.

Список використаних джерел слід розміщувати в алфавітному порядку. В одному списку подається література спочатку кирилицею, а потім – латиницею і згодом

Інтернет

джерела

Список використаних джерел повинен складати не менш ніж 10–20 позицій, його оформлення повинно відповідати вимогам державного стандарту (ДСТУ 8302:2015). До цього списку включається весь перелік наукових видань (**не підручників!**), а також інших джерел, які були використані в процесі підготовки роботи (*відеоматеріали, статті періодичної преси, автобіографічна і мемуарна література, архівні документи* і т. ін.).

Додатки.

У разі потреби для повноти сприйняття роботи до **додатків** можна включити допоміжний матеріал:

- укладені словники;
- листування;
- архівні документи;
- фольклорні записи;
- ілюстрації (фото) допоміжного характеру (*Додаток В*);
- описи хореографічних етюдів та ін.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ъ, наприклад: *Додаток А, Додаток Б* і т. д.

2.2. Обсяг роботи

Мінімальний обсяг курсової роботи повинен складати 25–30 друкованих сторінок. До загальної кількості сторінок наукової роботи не входять *додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки*, які за обсягом займають сторінку, хоча сторінки зазначених елементів роботи підлягають нумерації на загальних засадах.

2.3. Загальні вимоги до технічного оформлення роботи

Курсову роботу оформляють на папері формату А4 (297 мм x 210 мм), залишаючи вільні поля: ліве – 30 мм.; праве – 10 мм.; верхнє – 20 мм.; нижнє – 20 мм. Абзац становить відступ на 1,25 см. зліва. Текст друкують через півтора міжрядкових інтервали, кегль – 14. Шрифт друку (TimesNewRoman) має бути чітким, чорного кольору, середньої насиченості, щільність тексту однакова. Курсова робота здається на кафедру в пружинному перелюті.

Заголовки *структурних частин курсової роботи* «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК

ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки *підрозділів* – маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовку не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу.

Кожну структурну частину роботи необхідно розпочинати з нової сторінки.

Нумерація.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць подають арабськими цифрами.

Першою сторінкою курсової є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи, не проставляючи його номера. Наступні сторінки нумерують у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», потім з нового рядка друкують заголовок розділу без лапок.

Наприклад: **РОЗДІЛ 1**

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу, номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка. *Наприклад:* **2.3.**

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: **1.2.2.**

Рекомендується уникати надмірного дроблення тексту на підпункти.

Ілюстрації, рисунки, таблиці, графіки, фото подаються безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. *Номер ілюстрації* повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Наприклад:

Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу).

Номер ілюстрації, її назва розміщується послідовно під ілюстрацією.

Примітки до тексту і таблиць нумерують послідовно в межах однієї сторінки.

Наприклад:
Примітки:
1. З бесіди...
2. ...

2.4. Загальні правила цитування та посилання на використані джерела

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу Того чи іншого друкованого твору слід наводити *цитати*.

Загальні вимоги до цитування такі:

- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;
- текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання.
- наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;
- цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора.
- пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками;
- при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути максимально точним у викладі думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів, і робити відповідні посилання на джерело;
- цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо і те і те знижує рівень наукової праці: надмірне цитування створює враження компілятивності праці, а недостатнє – знижує наукову цінність викладеного матеріалу;
- якщо треба виявити ставлення автора курсової роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак запитання;
- якщо автор, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, робиться

спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказується ініціали автора курсової роботи, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. *Варіантами* таких застережень є: (курсив наш. – М. П.), (підкреслено мною. – М. П.);

– коли використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел, що мають велику кількість сторінок, тоді в посиланні слід точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул джерела, на яке дано посилання в курсовій роботі;

– на всі таблиці чи малюнки курсової роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» чи «малюнок» пишуть скорочено, *наприклад*: «...в табл. 1.2», «...в мал. 2». У повторних посиланнях вживають скорочено слово «дивись», *наприклад*: «див. табл. 1.3», «див. мал. 2».

Місце розміщення посилання в тексті:

- після наведених фактів свідком яких ви не були (дат, історичних подій тощо);
- після прізвища автора, на якого зроблене посилання, якщо він не цитується;
- після цитати, якщо прізвища авторів наводять перед нею, та після прізвища автора, якщо воно наведене після цитати;
- в логічно відповідному місці, якщо автор, думки якого викладаються, не згадується та дослівно не цитується.

2.5. Пошук та оформлення списку використаних джерел

Ознайомлення з опублікованими за темою курсової роботи науковими працями починається відразу після розробки ідеї, тобто задуму дослідження.

Літературний афоризм стверджує: «Вивчати явище без книг – це почати плавання у незвіданому морі без карти, вивчати ж книги без практичної роботи – це значить зовсім не вийти в море». Як знайти потрібну інформацію?

Існують різні способи інформаційного пошуку, добору необхідної *наукової літератури* з хореографії, а саме:

- бібліотечні каталоги;
- реферативні видання;
- бібліографії наукових праць окремих дослідників.

Бібліотечний каталог – це перелік описів книг, рукописів дисертацій,

авторефератів дисертацій, журналів, статей, архівних матеріалів, що зберігаються у фондах відповідної бібліотеки.

Розрізняють кілька типів *бібліотечних каталогів*:

- *генеральний* – основний службовий каталог бібліотеки, що найповніше відбиває відомості про її фонди;
- *авторський* – каталог авторів, укладений за алфавітом;
- *алфавітно-систематичний*, в якому бібліографічні описи групують за галузями знань (і їх підрозділами), назви галузей розташовано за алфавітом;
- *галузевий* – спеціальний каталог, що містить опис літератури тільки з конкретної галузі, наприклад, хореографії;
- *періодичних видань* – каталог, що містить відомості про періодичні видання у фондах бібліотеки.

Пошуки наукової літератури, звичайно, можливі за всіма типами каталогів. Так, знаючи прізвище автора, можна скористатися генеральним каталогом, щоб з'ясувати точні бібліографічні відомості про працю. За алфавітно-систематичним каталогом можна дізнатися про наявність відповідної хореографічної літератури в бібліотеці, звернувшись до розділу «Хореографія», або «Балет», «Балетний театр».

Правила складання бібліографічного опису

Бібліографічний опис – це сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, які наведені за певними правилами, необхідні та достатні.

Для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації розроблено новий національний стандарт **ДСТУ 8302:2015** «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис (Додаток Б).

Оформлення бібліографії

В наукових роботах використовують п'ять способів побудови бібліографічного списку: алфавітний, хронологічний, алфавітно-хронологічний, нумераційний та систематичний.

Найчастіше використовується **алфавітна побудова** списку опрацьованої літератури, при якій бібліографічні описи групуються в алфавітні ряди, тобто розташовуються за алфавітом прізвищ авторів та назв робіт.

Бібліографічний список за **хронологією** публікацій доцільний в науковій роботі тоді, коли основним завданням списку є відображення розвитку наукової ідеї або певної думки. Принцип розміщення описів тут – за роками видання. Форма зв'язку записів з основним текстом – за номерами записів у списку. Такі номери беруться в квадратні або округлі дужки.

Алфавітно-хронологічний спосіб групування літературних джерел доцільно використовувати тоді, коли в роботі зустрічаються декілька джерел одного автора. В таких випадках основний матеріал розміщується за алфавітним принципом, а в межах даного автора – за хронологічним.

Нумераційний спосіб формування бібліографічного списку передбачає розміщення джерел в списку у порядку їх використання у тексті. Форма зв'язку записів з основним текстом – за номерами їх записів у списку.

Систематичний спосіб групування бібліографічного матеріалу використовують тоді, коли потрібно відобразити значну кількість бібліографічних описів. Розміщення описів в такому списку може бути різним: за темами розділів роботи; за рубриками того чи іншого розділу тематичної класифікації літератури.

В систематичному бібліографічному списку розміщення описів в межах окремих рубрик може бути за алфавітом, за хронологією, за характером змісту тощо. *Форма зв'язку опису з основним текстом – за номерами записів у списку.* При будь-якій побудові бібліографічного списку доцільно пронумерувати *позиції списку*, щоб використовувати порядкові номери для відсилання до них у тексті.

БІБЛОГРАФІЧНІ ВІДОМОСТІ

Бібліографічні відомості з мистецтва балетмейстера, історії хореографічного мистецтва найповніше містять такі видання:

1. Білошкурський В., Шалапа С., Перепілкин В. Танцювальне мереживо Полтавського краю : збірник хореографічних матеріалів. Київ : НАКККіМ, 2014.
2. Боримська Г. Самоцвіти українського танцю. Київ : Мистецтво, 1974.
3. Дем'яненко Н. Формування національної культури молоді в педагогічній спадщині В. М. Верховинця. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2012.
4. Демків Д. Ярослав Чуперчук: феномен гуцульської хореографії: Нарис, Спогади, Фотоматеріали. Коломия : Вік, 2001.
5. Дункан А. Танець будущего. Айседора Дункан [сост. Снежко А. П.] / пер. с англ. Н. Филькова. Київ : Мистецтво, 1989. С. 17--25.
6. Зайцев Є., Колесниченко Ю. Основи народно-сценічного танцю : навчальний посібник для вищ. навч. закл. культури і мистецтв I--IV рівнів акредитації. Вінниця : Нова книга, 2009. 416 с.

7. Кокуленко Б. Степова терпсихора. Кіровоград : Степ, 1999.
8. Колногузенко Б. Види мистецтв та хореографії. Харків : ХНАК, 2014.
9. Погребняк М. М. Китайський танець. Історія розвитку : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, 2004. 88 с.
10. Погребняк М. М. Нові напрями театрального танцю ХХ-- поч. ХХІ ст.: історико-культурні передумови, крос-культурні зв'язки, стильова типологія : монографія. Полтава : ПП Астроя, 2020. 327 с.
11. Погребняк М. М. Танець «модерн» в художній культурі ХХ ст.: витоки, стильова типологія, панорама історичної ходи, еволюція : монографія. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. 310 с.
12. Погребняк М. М., Губа С. М. Теоретична спадщина Василя Верховинця і школа українського народного танцю : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. 68 с.
13. Погребняк М. М., Денисенко Д. О. Стилізований народний танець: теорія, історія, методика викладання: навч.-метод. посіб. для магістр. і аспірантів вищ. навч. закл. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. 91 с.
14. Погребняк М. М., Лобінцева А. Ю. Класичний танець в українській хореографічній культурі: шляхи розповсюдження (20-60-і рр. ХХ ст.) : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2012. 100 с.
15. Погребняк М. М., Рязанов О. В.«Contemporary dance»: формування школи, теорія і методика викладання: навч.-метод. посіб. для студ. вищ навч. закл. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2010. 70 с.
16. Погребняк М., Горовецька А. Театральний (сценічний) джаз-танець: витоки, естетичні особливості, основні техніки та методики вивчення : навч.-метод. посіб. для студ. вид. навч. закл. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. 67 с.
17. Погребняк М., Грущенко А. Підтримка у сучасному балеті: особливості естетики і лексичні новоутворення : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. 98 с.
18. Погребняк М., Серов А. Фольклорний танець Полтавщини у авторській сценічній обробці балетмейстерів країни : навч.-метод. посіб. для студ. вид. навч. закл. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. 91 с.
19. Станішевський Ю. Балетний театр Радянської України, 1925–1985: Шляхи і проблеми розвитку. Київ : Музична Україна, 1986.
20. Станішевський Ю. Балетний театр України, 1925–1975. Київ : Музична Україна, 1975.
21. Станішевський Ю. Балетний театр України: 225 років історії. Київ : Музична Україна, 2003.
22. Станішевський Ю. Лебеді чарівного озера. Київ : Молодь, 1966.
23. Станішевський Ю. Національна опера України 2001-2011. Київ : Муз. Україна. 2012.
24. Станішевський Ю. Національний академічний театр опери та балету України імені Тараса Шевченка: Історія і сучасність. Київ : Музична Україна, 2002.
25. Станішевський Ю. Хореографічне мистецтво. Київ : Радянська школа, 1969.

Також допоміжною бібліографією можуть бути такі джерела як словники енциклопедії, довідники:

1. Енциклопедія українознавства / за ред. В. Кубуйович. Київ : Глобус, 1993. 5 т.
2. Колесниченко Ю. Инструменты хореографа. Терминология хореографии. Київ : Кафедра, 2012.
3. Культура і побут населення України / В. Науко, Л. Артюх, В. Горленко та ін. Київ : Либіть, 1993.
4. Культурологічний: енциклопедичний словник / [М. Альчук, Ф. Бацевич, І. Бойко] . Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013.
5. Мельничук Г., 1000 незабутніх імен України. Київ : Школа, 2005.
6. Мистецтво України : Біогр. Довід. Упоряд. : А. Кудрицький, М. Лабінський; за ред. А. Кудрицького. Київ : Укр. енцикл. 1997.
7. Паві П. Словник театру. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006.
8. Словник-довідник з культурології / укл. Р. Шестопад. Вінниця : Нова книга, 2007.
9. Туркевич В. Хореографічне мистецтво у персонах. Довідник. Київ: Біографічний інститут НАН України, 1999.
10. Українська фольклористика. Словник-довідник / укладання і загальна редакція М.Чорнопиского. Тернопіль : Підручники і посібники. 2008.
11. Українська етнологія / за ред. В. Борисенко. К. : Либідь, 2007.
12. Юцевич Ю. Музика. Словник-довідник. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2003.

РОЗДІЛ 3

ПЕРЕВІРКА КУРСОВИХ РОБІТ СТУДЕНТІВ НА ПЛАГІАТ

Перевірка всіх курсових робіт студентів університету на плагіат стає обов'язковою. Усі курсові роботи, які готують студенти перевіряються на плагіат за допомогою програмного забезпечення.

Відповідальність за перевірку курсової роботи на дотримання авторських прав і інтелектуальної власності покладається на наукового керівника курсової роботи. Який у свою чергу інформує студента про відповідальність за дотримання чинного законодавства України щодо авторського права (*плагіат* – відображається в використанні, присвоєнні, публікації інтелектуальної власності без узгодження і посилання на першоджерело, тощо).

Роботи, що не пройшли перевірку на плагіат або у яких був знайдений плагіат, не будуть допущені до захисту.

Студент зобов'язаний надати електронну версію курсової роботи для перевірки на плагіат відповідно до графіку написання курсової роботи.

Якщо результатом перевірки роботи, унікальність становить менше 30%, дана робота не може бути оцінена позитивно (навіть за умови вірності усіх посилань і відсутності плагіату).

Студенти повинні дотримуватись правил академічної доброчесності та ставити посилання до запозичених уривків тексту, дотримуючись при цьому правил цитування та оформлення списку використаних джерел для того, щоб сервіс перевірки на плагіат міг ідентифікувати їх саме як цитати, а не як плагіат. Запозичені уривки тексту без посилань враховуються як плагіат.

Будь-яка робота обов'язково містить матеріали з різних джерел, а цього цілком достатньо, щоб знизити її оригінальність. Тому перша перевірка курсової роботи на плагіат лягає на плечі студента.

Підвищити унікальність тексту курсової роботи допоможуть такі прийоми:

- намагатися провести аналіз використаного тексту своїми словами;
- при самостійному дослідженні, описувати результат не використовуючи складних наукових термінів;
- використовувати в роботі періодичні видання (газети і журнали), але не широко відомі підручники та матеріали.

РОЗДІЛ 4

ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Захист курсових робіт відбувається за графіком сесії. Комісія складається як мінімум трьох викладачів кафедри в присутності наукового керівника.

До захисту курсової роботи допускають студентів, які повністю виконали всі вимоги, мають позитивний відгук наукового керівника на курсову роботу.

Отримавши позитивний відгук наукового керівника, студент подає курсову роботу на кафедру відповідно до затвердженого графіка.

До підготовки тексту до усного виступу потрібно підійти з великою відповідальністю, тому що від його змістовності, логічної послідовності викладу ходу й результатів дослідження залежать чіткість, переконливість усного монологу. У тексті для усного виступу має бути розкрито новизну результатів роботи, обґрунтовано її структуру, коротко викладено основний зміст і висновки. Бажано, щоб виступ було узгоджено з науковим керівником. Для виступу студентові надається до 10 хвилин.

Після виступу члени комісії, всі присутні на захисті можуть ставити авторові питання стосовно його теми. Перш ніж відповідати на них, необхідно уважно їх вислухати й (бажано) записати. Далі слово надають науковому керівнику, який висловлює свою думку щодо студентської роботи. Студент відповідає на його критичні зауваження та рекомендації. Відповідаючи на питання присутніх студент повинен проявити глибину знань в обраній темі, уміння захищати й обґрунтовувати своє бачення проблеми, продемонструвати загальну культуру й уміння дискутувати.

Результати захисту курсової роботи обговорюють на закритому засіданні комісії, рішення ухвалюють відкритим голосуванням більшістю голосів при обов'язковій всіх членів комісії. За рівної кількості голосів науковий керівник користується правом вирішального голосу.

Визначальними критеріями при оцінці курсової роботи є самостійність, належний теоретичний рівень, новизна, уміння студента дискутувати, аргументовано захищати свою концепцію й висновки.

Курсову роботу оцінюють за 100-бальною шкалою й оголошують у день захисту після оформлення протоколу засідання комісії. Студент, який отримав оцінку «незадовільно», має право на повторний захист роботи лише після

виправлення всіх зауважень і допуску його науковим керівником до захисту курсової роботи відповідно до термінів і положення про заліково-екзаменаційну сесію.

Критерії оцінювання:

60 балів – зміст курсової роботи, наявність протоколу на перевірку унікальності тексту; своєчасне завантаження в систему MOODL.

10 балів – оформлення курсової роботи стосовно вимог.

30 балів – публічний захист курсової роботи.

Додаткові бали можуть надаватися комісією за висвітлення результатів роботи в наукових публікаціях (статті, тези) та виступах на наукових конференціях (сертифікати).

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Для оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти застосовується внутрішня університетська шкала. Мінімальний пороговий рівень оцінки з освітньої компоненти є єдиним в Університеті, не залежить від форм і методів оцінювання, складає 50 балів.

Оцінка за університетською шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX(з можливістю повторного складання)
1-34	F(з обов'язковим повторним вивченням ОК)

РОЗДІЛ 5

ЗБЕРІГАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Після захисту курсова робота та їх електронний варіант зберігаються на кафедрі протягом трьох років в умовах, які виключають можливість їх втрати або плагіату.

Кафедра проводить облік осіб, які користуються курсовими роботами, з відповідними термінами зберігання номенклатурної документації. Таким чином, курсова робота проходить повторні оцінювання, але вже заочно, без присутності самого слухача. Звідси висока особиста відповідальність за наукову достовірність фактів, наведених у курсовій роботі. Згідно чинному законодавству України, зокрема Законі України «Про захист авторських прав та інтелектуальну власність».

Завершена курсова робота є інтелектуальною власністю університету.

Згідно з нормативними документами після закінчення терміну зберігання курсових робіт комісія, яка створюється наказом ректора університету, приймає рішення про списання робіт (списання курсових робіт оформляється відповідні актом).

РОЗДІЛ 6

ОРІЄНТОВАНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

1. Використання законів сценічного простору при створенні хореографічного твору.
2. Використання мультимедіа в сучасному хореографічному мистецтві.
3. Використання творчого методу Марти Грехем у сучасному хореографічному мистецтві.
4. Виникнення і розвиток нових течій сучасної хореографії на початку ХХ століття.
5. Вклад українських балетмейстерів у розвиток сучасного хореографічного мистецтва.
6. Вплив африканських танцювальних традицій на розвиток сучасної хореографічної культури.
7. Вплив змісту та форми музичного твору на створення хореографічного образу.
8. Вплив національних танцювальних культур на творчість видатних діячів хореографічного мистецтва.
9. Етапи становлення і розвитку українського національного балетного театру.
10. Етапи становлення та розвитку народно-сценічного Молдови.
11. Етапи становлення та розвитку народно-сценічного танцю Польщі.
12. Етапи становлення та розвитку народно-сценічного Угорщини.
13. Етапи становлення та розвитку сучасної хореографії в Україні.
14. Етнографічні мотиви в творчості П. Вірського
15. Етнонаціональне підґрунтя хореографічного мистецтва України.
16. Збереження фольклорних танцювальних традицій у практиці професійних хореографічних колективів.
17. Контактна імпровізація як самостійний напрям сучасного хореографічного мистецтва.
18. Корифеї народного танцю Західної України.
19. Корифеї народного танцю Центральної України.
20. Літературні образи у балетному мистецтві ХХ століття.
21. Методи сценічної обробки українського танцювального фольклору.
22. Мистецтво народної хореографії в контексті культури України.
23. Мистецька та педагогічна спадщина Галини Березової.
24. Національні традиції українського балетного мистецтва.
25. Нові культурні парадигми в розвитку сучасного постмодерного танцю.
26. Нові форми хореографічного мистецтва Західної Європи: соціокультурний аспект.

27. Основні принципи танцювальної техніки Хосе Лімона.
28. Особливості використання атрибутики в сучасній хореографії.
29. Особливості роботи балетмейстера в ансамблі сучасного танцю.
30. Педагогічна та мистецька спадщина В. Верховинця.
31. Перформанс як засіб розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців хореографії.
32. Порівняльна характеристика танцювальних шкіл провідних виконавців сучасного танцю.
33. Проблеми розвитку національного танцювального мистецтва західного регіону України.
34. Проблеми та перспективи розвитку вуличних напрямів сучасного танцю.
35. Робота з простором та тілом в творчості Тріши Браун.
36. Розвиток сучасного театру танцю на прикладі творчості М. Вігман, П. Бауш та Д. Хойер.
37. Розвиток сучасної хореографії за напрямками, стилями, видами.
38. Розвиток українських традицій в творчості Мирослава Вантуха.
39. Розвиток українських традицій в творчості Павла Вірського.
40. Роль видатних особистостей в історії розвитку народної хореографії.
41. Роль виражальних засобів сценічного простору в роботі над сучасним хореографічним твором.
42. Роль музики у філософському вирішенні сучасних танцювальних вистав.
43. Роль феномену «хореодрама» у сучасному хореографічному мистецтві.
44. Сучасні українські балетмейстери та їх творчі пошуки в балетному мистецтві сьогодення.
45. Сценічний костюм як важлива та невід'ємна складова хореографічної постановки.
46. Сценічні рішення Бориса Ейфмана в сучасних хореографічних спектаклях.
47. Сценічні форми народного танцю та їх характеристика.
48. Танець Джона Батлера як перехрестя технік двох століть.
49. Танцювальна терапія як ланка між культурою та психологією особистості.
50. Творчий внесок видатних балетмейстерів у розвиток українського народно-сценічного танцю.
51. Творчість А. Дункан як «культурне явище» епохи модерну.
52. Творчість Рудольфа Лабана в контексті розвитку сучасної хореографічної культури.
53. Тенденції постмодернізму в українському сучасному балетному театрі.
54. Тенденції розвитку сучасної української національної балетної вистави.
55. Філософія та естетика балетів постмодерну.

56. Фольклорний танець як основа народно-сценічного танцю.
57. Хоровод у циклі обрядовості українців.
58. Художнє оформлення композиції народно-сценічного танцю.
59. Художній аналіз неокласичних балетів сучасних хореографів.
60. Художній образ у сучасному хореографічному мистецтві.

ДОДАТКИ

Додаток А

Приклад оформлення титульної сторінки курсової роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І МИСТЕЦТВ

**Кафедра теорії та методики
навчання мистецьких дисциплін**

Курсова робота

з дисципліни «Мистецтво балетмейстера»

на тему: «**МЕТОДИ СЦЕНІЧНОЇ ОБРОБКИ УКРАЇНСЬКОГО
ТАНЦЮВАЛЬНОГО ФОЛЬКЛОРУ**»

здобувача (ки) вищої освіти II курсу
(денної/заочної) форминавчання
спеціальності 024 «Хореографія»
факультету психолого-педагогічної освіти
і мистецтв **П.І.Б.** студента

Науковий керівник – доктор
мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри теорії та
методики навчання
мистецьких дисциплін
**Погребняк Марина
Миколаївна.**

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Запоріжжя – 2023

**Приклади оформлення списку літератури
згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація.
Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила
складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40)**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	Книги
Один автор	Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с.
Два авторів	Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ, 2005. 308 с.
Три авторів	Скидан О. В., Ковальчук О. Д., Янчевський В. Л. Підприємництво у сільській місцевості : довідник. Житомир, 2013. 321 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ : Укراгропромпродуктивність, 2006. 106 с. Основи марикультури / Грициняк І. І. та ін. Київ : ДІА, 2013. 172 с.
П'ять і більше авторів	Екологія : навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с. Методи підвищення природної рибопродуктивності ставів / Андрющенко А. І. та ін. ; за ред. М. В. Гринжевського. Київ, 1998. 124 с.

Колективний автор	Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. 648 с.
Багатотомне видання	Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / гол. ред. В. В. Моргун. Київ : Логос, 2001. Т. 2. 636 с. Фауна України. В 40 т. Т. 36. Инфузории. Вып. 1. Суктории (<i>Ciliophora, Suctorea</i>) / И. В. Довгаль. Киев : Наукова думка, 2013. 271 с.
За редакцією	Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів / за ред. І. Я. Коцюмбаса. Львів : Тріада плюс, 2006. 360 с.
Автор і перекладач	Котлер Ф. Основы маркетинга : учеб. пособие / пер. с англ. В. Б. Боброва. Москва, 1996. 698 с. Брігхем Є. В. Основы фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ : Молодь, 1997. 998 с.
	Частина видання
Розділ книги	Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. <i>Основи аграрного підприємництва</i> / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.
Тези доповідей, матеріали конференцій	Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. <i>Органічне виробництво і продовольча безпека</i> : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103–108. Скидан О. В., Судак Г. В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. <i>Кооперативні читання: 2013 рік</i> : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.

<p>Статті з продовжуючих та періодичних видань</p>	<p>Якобчук В. П. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємництва в аграрній сфері. <i>Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Економіка</i>. 2013. Вип. 148. С. 31–34.</p> <p>Масловська Л. Ц., Савчук В. А. Оцінка результативності і ефективності виробництва органічної агропродовольчої продукції. <i>Агросвіт</i>. 2016. № 6. С. 23–28.</p> <p>Акмеологічні засади публічного управління / Є. І. Ходаківський та ін. <i>Вісник ЖНАЕУ</i>. 2017. № 1, т. 2. С. 45–58.</p> <p>Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendeliana Brunensis</i>. 2017. Vol. 65, №. 1. P. 259–271.</p>
	<p>Електронні ресурси</p>
<p>Книги</p>	<p>Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11. 2017).</p>
<p>Законодавчі документи</p>	<p>Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.11.2017).</p> <p>Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017).</p>
<p>Періодичні видання</p>	<p>Клітна М. Р., Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні. <i>Ефективна економіка</i>. 2013. № 10. URL: http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=2525 (дата звернення: 12.10.2017).</p>

	<p>Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. <i>Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician)</i>. 2012. Vol. 36, № 5. P. 561–570. URL: http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf (Last accessed: 02.11.2017).</p> <p>Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. <i>Journal of Popular Culture</i>. 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x.</p>
Сторінки з веб-сайтів	<p>Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? <i>Екологія життя</i> : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).</p>
	Інші документи
Законодавчі і нормативні документи (інструкції, накази)	<p>Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.</p> <p>Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2164. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 9 листоп.</p> <p>Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. <i>Все про бухгалтерський облік</i>. 2015. № 51. С. 21–42.</p> <p>Про затвердження Порядку забезпечення доступу вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ М-ва освіти і науки України від 2 серп. 2017 р. № 1110. <i>Вища школа</i>. 2017. № 7. С. 106–107</p>

Стандарти	<p>ДСТУ ISO 9001: 2001. Системи управління якістю. [Чинний від 2001-06-27]. Київ, 2001. 24 с. (Інформація та документація).</p> <p>СОУ–05.01-37-385:2006. Вода рибогосподарських підприємств. Загальні вимоги та норми. Київ : Міністерство аграрної політики України, 2006. 15 с. (Стандарт Мінагрополітики України)</p>
Патенти	<p>Комбайн рослинозбиральний універсальний : пат. 77937 Україна : МПК А01D 41/02, А01D 41/04, А01D 45/02. № а 2011 09738 ; заявл. 05.08.2011 ; опубл. 11.03.2013, Бюл. № 5.</p>
Авторські свідоцтва	<p>А. с. 1417832 ССРСР, МКИ А 01 F 15/00. Стенка рулонного пресс-подборщика / В. Б. Ковалев, В. Б. Мелегов. № 4185516 ; заявл. 22.01.87 ; опубл. 23.08.88, Бюл. № 31.</p>
Дисертації, автореферати дисертацій	<p>Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : дис. ... д-ра с.-г. наук : 03.00.16 / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир, 2011. 392 с.</p> <p>Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук : 03.00.16. Житомир, 2011. 40 с.</p>
Препринти	<p>Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7 с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).</p>

Приклад оформлення фотоматеріалів

Рис. 3. 2. Фрагмент хореографічної композиції...

(нумерація означає: рисунок 2 третього розділу).